

Marta Gołuch

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

„Mediacja w sprawach cywilnych w praktyce sądowej”

Przedmiotem rozprawy jest instytucja mediacji w sprawach cywilnych, a w szczególności jej normatywne podstawy oraz analiza i ocena dotychczasowego funkcjonowania. Mediacja jako alternatywna metoda rozwiązywania sporu jest najbardziej znaną polubowną formą osiągnięcia przez strony porozumienia i zakończenia konfliktu w sposób odmienny od drogi sądowej. Świadczy o tym bogata literatura oraz orzecznictwo dotyczące historii, podstaw prawnych i stosowania mediacji. Choć mediacja jest od dawna przedmiotem badań naukowych i opracowań w literaturze, to zmiany normatywne, nowe orzecznictwo, a także zmieniające się otoczenie polityczne, społeczne i gospodarcze uzasadniają dokonanie przeglądu dotychczasowego stanu wiedzy o mediacji i postępowaniu mediacyjnym, weryfikację przyjętych rozwiązań prawnych i ewentualne formułowanie postulatów legislacyjnych, a także analizę czynników prawnych i pozaprawnych, które wpływają na stosowanie mediacji.

Częstokroć oprócz samej mediacji w literaturze przedmiotu poruszane są również kwestie dotyczące pozostałych metod ADR, na tle których mediacja ukazywana jest jako najbardziej odformalizowana, będąca gwarantem zasady dobrowolności. Przedstawiana rozprawa jest głosem w dyskursie na temat zastanego w nauce i praktyce postrzegania tej metody ADR. Wskazuje że niezbędna jest jej ściślejsze określenie w prawie, szersze wdrożenie do postępowania i uczynienie z mediacji elementu obligatoryjnie poprzedzającego postępowania sądowe. Autorka podjęła próbę zweryfikowania następujących twierdzeń: mediacja w sprawach cywilnych jest ważną alternatywną metodą rozwiązywania sporów i może być stosowana z poszanowaniem prawa do sądu i zasady sądowego wymiaru sprawiedliwości; choć ustawodawca reaguje na postulaty zmian prawa dotyczącego mediacji w sprawach cywilnych, to wprowadzone nowelizacje nie spowodowały znacząco zwiększenia liczby postępowań mediacyjnych; wpływ na korzystanie z mediacji ma informacja o tej instytucji i upowszechnianie wiedzy o niej, także poprzez określone obowiązki informacyjne wynikające z przepisów prawnych; istotnym elementem postępowania mediacyjnego jest osoba mediatora, który musi posiadać kwalifikacje merytoryczne i etyczne do przeprowadzania mediacji; niedostateczne reguły dotyczące kształcenia mediatorów i statusu zawodu mediatora

mogą negatywnie wpływać na korzystanie z mediacji przez strony sporu; dla wzmocnienia autorytetu mediatora zasadne jest rozważenie uczynienia go zawodem zaufania publicznego; inspiracje zaczerpnięte z systemów prawnych obcych państw np. dotyczące obowiązkowej mediacji powinny być rozważone przez ustawodawcę dla rozwoju i upowszechnienia korzystania z tej instytucji.

Wskazane twierdzenia zostały zweryfikowane przede wszystkim z zastosowaniem metody dogmatycznej, a także poprzez analizę pozyskanych ze źródeł zewnętrznych i z własnych obliczeń danych liczbowych. Konieczność przeprowadzenia zmian legislacyjnych w zakresie obligatoryjności mediacji została wykazana za pomocą analizy statystycznej dotyczącej praktyki sądowej i faktycznego wykorzystywania instytucji mediacji w sądach powszechnych z perspektywy globalnej – ogółu sądów w Polsce oraz z perspektywy pojedynczego sądu – Sądu Okręgowego w Warszawie. Za pomocą analizy statystycznej zweryfikowano między innymi, jaki odsetek spraw kierowany jest do mediacji przez sądy we wszystkich rodzajach spraw oraz odrębnie dla spraw z zakresu cywilnego. Analiza przyniosła również odpowiedzi na pytania dotyczące ilości zawieranych ugód, a zatem rozstrzygnęła o skuteczności prowadzonych mediacji. Zweryfikowano również inne elementy dotyczące mediacji takie jak wpływ spotkań informacyjnych na ilość spraw kierowanych do mediacji. Ustalono, w jakich sprawach najczęściej dochodzi do zawarcia ugody. Ponadto wykazano także, że liczba spraw, w których prowadzone są mediacje jest zróżnicowana w podziale na sądy okręgowe i rejonowe. Wygląda ona odmiennie również dla poszczególnych wydziałów cywilnych tego samego sądu. Pomocniczo została wykorzystana także metoda komparatystyczna, do porównania systemów prawnych w wybranych państwach innych niż Polska, ale jedynie dla pokazania wspólnych i odmiennych cech tych systemów i omówienia wprowadzonych przez poszczególne państwa rozwiązań dotyczących mediacji w sprawach cywilnych, które przyniosły zintensyfikowanie wykorzystania tej metody i zapewniają jej prawidłowe funkcjonowanie. Rozwiązania te winny bowiem stać się inspiracją dla polskiego ustawodawcy.

Powyżej omówiona analiza doprowadziła do wniosków, że pomimo wielu zalet, jakie ma mediacja, w Polsce liczba spraw faktycznie trafiających do postępowania mediacyjnego jest na tyle niska, że nie sposób uznać, aby wpływała znacząco na ograniczenie spraw rozpoznawanych w ramach postępowania sądowego. W zakresie spraw cywilnych postawiono tezę, że nie wywołuje ona żadnego wpływu, choć wydawać by się mogło, że to właśnie z uwagi na charakter prawa cywilnego idea mediacji powinna być najpełniej realizowana.

Przedkładana rozprawa stanowi też próbę odpowiedzi na naturalne pytanie o przyczyny tak niskiego odsetka spraw, w których podjęto próbę rozwiązania sporu z wykorzystaniem metod ADR.

Rezultatem przeprowadzonych badań było sformułowanie wniosków *de lege ferenda*, bowiem ustalenia poczynione w niniejszej rozprawie mogą też wspomóc kształtowanie polityki legislacyjnej dotyczącej mediacji w sprawach cywilnych, wytyczyć kierunki zmian w prawie i upowszechnić wiedzę o tej istotnej dla społeczeństwa formie rozwiązywania sporów.